

T.C.
MALİYE BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon
Kurulu Başkanlığı

DIŞ EKONOMİK HABERLER

- ✓ Euro Bölgesi'nde Üretici Fiyatları Artıyor
- ✓ Euro Bölgesi İşsizlik Oranında Düşüş
- ✓ ABD'de Dış Ticaret Açığı Artmaya Devam Ediyor
- ✓ ABD'de İşsizlik Oranı Ekim Ayında da Yüzde 5 Seviyesini Korudu
- ✓ Almanya'nın Dış Ticaret Fazlası Artıyor
- ✓ Almanya'da İşsizlik Son Dönemlerin En Düşük Seviyesinde
- ✓ Greenspan: Enflasyon Küreselleşmeyle Hız Kesti
- ✓ Bush Yönetiminin Mali Hedefi: Bütçe Açığını Azaltmak ve Vergi Reformu
- ✓ AB Liderleri Küreselleşme Tartışmalarını Yeterince Ciddiye Almadı
- ✓ Almanya'da KDV Oranlarını Arttırma Planı
- ✓ Devlet Tahvilleri Getirileri
- ✓ Petrol Gelirleri Gözetim Altında: Olağanüstü Kazançlar Vergisi Tartışılıyor
- ✓ Dört İngiliz Şirketi İçin 23 Milyar Euroluk Teklif
- ✓ Sarkozy, Üniversite Reformu Konusunda Baskı Yapıyor
- ✓ Irak'ın Yeniden Yapılanmasında ABD'nin Plan Eksikliği
- ✓ Beyaz Saray Krizi Daha Yeni Başlıyor

YORUMLAR:

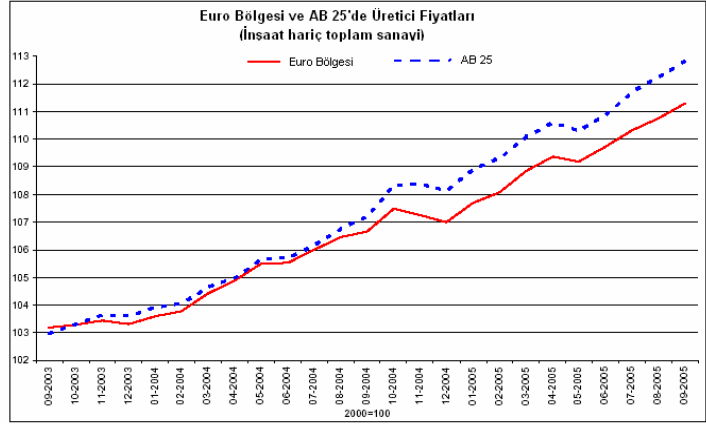
- ✓ Avrupa, Ekonomik Büyüme Açısından Neden ABD'den Geri Kaldı? Aradaki Farkı Kapatabilir mi?
- ✓ Avrupa'nın Güce ve Dayanışmaya İhtiyacı Var
- ✓ Çok Uluslu Şirketlerin Çin-Hindistan Ticaret Stratejisi Ne Olmalı?
- ✓ Azerbaycan: Büyük Bir Güç Mücadelesi Sürüyor

Euro Bölgesinde Üretici Fiyatları Artıyor

Avrupa Toplulukları İstatistik Bürosu Eurostat tarafından yapılan açıklamaya göre, Eylül ayında sanayi üretici fiyatları bir önceki aya göre Euro Bölgesi'nde ve AB 25'te yüzde 0.5 artış kaydetti. Ağustos ayındaki artış ise Euro Bölgesi'nde yüzde 0.4; AB 25'te yüzde 0.5 seviyesinde olmuştu.

Yıllık bazda ise hem Euro Bölgesi'nde hem de AB 25'te üretici fiyatları artarak sırasıyla yüzde 4.4 ile yüzde 5.3 oldu. Üye ülkeler arasında en yüksek yıllık artış yüzde 11.7 ile Danimarka'da olurken en düşük artış, yüzde 0.6 ile Belçika'da gerçekleşti.

www.europa.eu.int, 4 Kasım

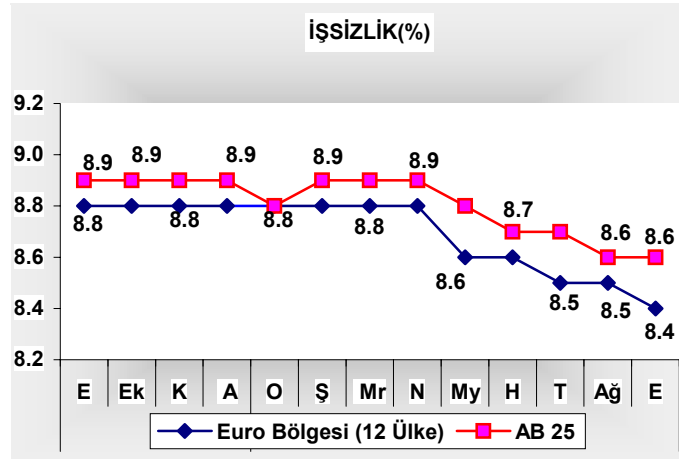
Euro Bölgesi İşsizlik Oranında Düşüş

Eylül ayında Euro Bölgesinde işsizlik oranı bir önceki aya göre 0.1 puan düşerek yüzde 8.4'e geriledi. AB 25'te ise değişmeyerek yüzde 8.6'da kaldı.

Avrupa Toplulukları İstatistik Bürosu Eurostat tarafından yapılan açıklamaya göre Euro Bölgesinde mevsimsel olarak uyarlanmış işsizlik oranı, Eylül ayında bir önceki aya göre 0.1 puan azalarak yüzde 8.4 oldu. 2004 yılının Eylül ayında yüzde 8.8 olan işsizlik oranı, 2005 yılı Nisan ayına kadar aynı seviyede kalmış; Mayıs ayından itibaren ise azalan bir seyir izlemiştir.

25 ülkeli Avrupa Birliği'ndeki (AB 25) işsizlik oranı ise 2004 yılının Eylül ayında yüzde 8.9 iken 2005 yılının Ağustos ayında yüzde 8.6'ya gerilemiş; Eylül ayında ise değişmeyerek aynı seviyede kalmıştır.

2005 yılı Eylül ayında İrlanda, yüzde 4.3 olan işsizlik oranı ile AB ülkeleri içinde en düşük işsizlik oranına sahip ülke olmaya devam ederken Polonya yüzde 17.7 olan işsizlik oranıyla işsizliğin en yüksek olduğu ülke konumunu korudu.

2005 yılı Eylül ayında 25 yaşın altındaki işsizlik oranı Euro Bölgesinde yüzde 17.2, AB 25’te yüzde 18.2 oldu. 2004 yılı Eylül ayında bu oranlar sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 18.8 idi. En düşük oran yüzde 7.5 ile Danimarka, yüzde 8.1 ile Hollanda, ve yüzde 8.4 ile İrlanda da gözlenirken en yüksek oran yüzde 37.9 ile Polonya’da kaydedildi.

Eurostat’ın tahminlerine göre 2005 yılı Eylül ayında Euro Bölgesindeki işsiz sayısı 12.3 milyon kişi, AB 25’de ise 18.7 milyon kişi olarak hesaplandı.

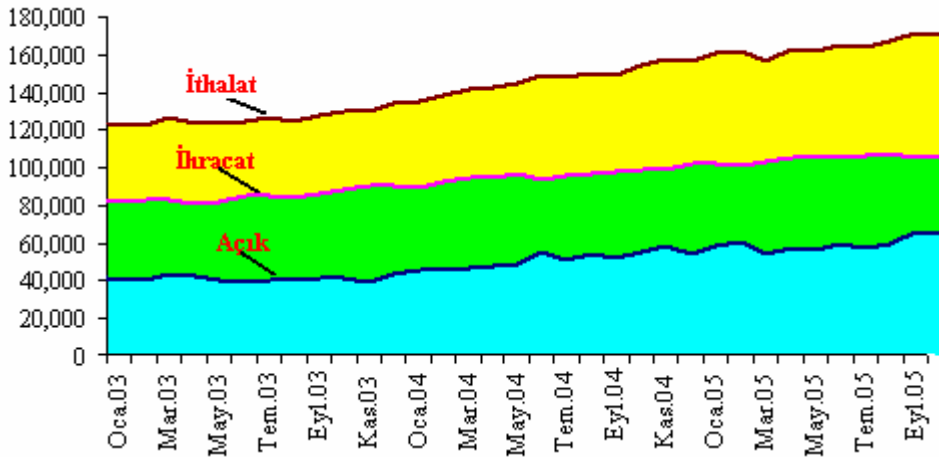
www.europa.eu.int, 4 Kasım 2005

ABD’de Dış Ticaret Açığı Artmaya Devam Ediyor

ABD’de Eylül ayında dış ticaret açığı 66.1 milyar dolara yükseldi. Yılın ilk dokuz ayında toplam ihracatın 943.3 milyar dolar, toplam ithalatın 1,473.1 milyar dolar olmasıyla dış ticaret açığı 529.8 milyar dolara ulaştı. Oniki aylık kümülatif açık ise 699 milyar dolar ile rekor kırdı.

ABD Sayım Bürosu ve Ekonomik Analiz Bürosu’nun, Ticaret Bakanlığı aracılığıyla yaptığı açıklamaya göre ABD’nin dış ticaret açığı, Eylül ayında Ağustos ayındaki seviyesinin 6.8 milyar dolar üzerinde, 66.1 milyar dolar ile yeni bir rekor kırdı. Bundan önceki en yüksek seviyeye, Şubat ayında 60.1 milyar dolar ile ulaşılmıştı. Açığın yüzde 30’u, 2005’te tekstil kotalarının kalkmasıyla büyük bir artış gösteren giyim eşyası ithalatının yapıldığı Çin ile olan ticaretten kaynaklanırken, tüm Pasifik bölgesinin açığı payı hemen hemen yüzde 50; NAFTA Bölgesinin payı ise yüzde 18 olarak belirlendi.

Bu ay da ihracat 105.2 milyar dolar, ithalat ise 171.3 milyar dolar olarak gerçekleşti. Ağustos ayında ihracat 108 milyar dolar, ithalat 167.3 milyar dolar, dış ticaret açığı ise 59.3 milyar dolar idi.

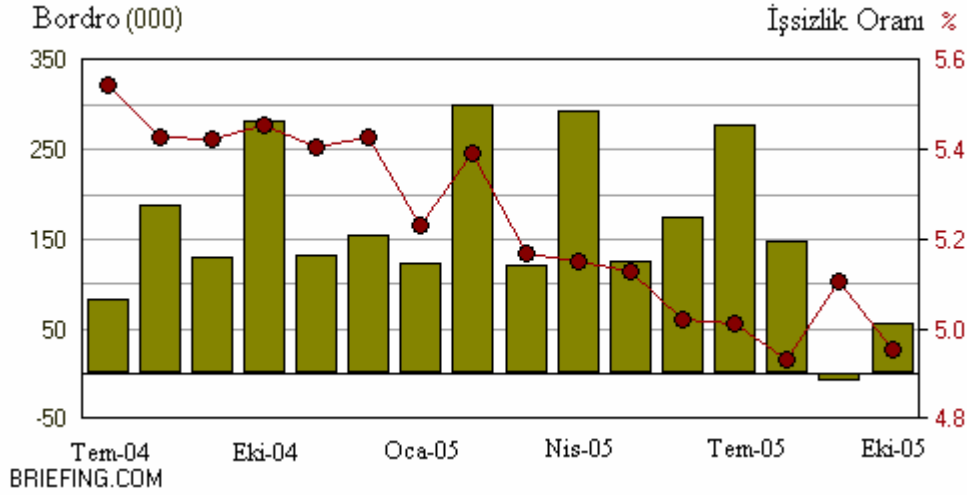
Eylül’de mal ticareti açığı, Ağustos’a göre 7.1 milyar dolar artarak 71.1 milyar dolara; hizmet ticareti fazlası ise 0.3 milyar dolar artarak 5 milyar dolara ulaştı. Mal ihracatı 3.3 milyar dolar azalarak 73.4 milyar dolar; mal ithalatı ise 3.8 milyar dolar artarak 144.5 milyar dolar oldu. Hizmet ihracatı ise 0.5 milyar dolar artışla 31.8 milyar dolar seviyesine çıkarken hizmet ithalatı 0.2 milyar yükselerek 26.8 milyar dolar seviyesine ulaştı.

bea.gov, briefing.com, 10 Kasım 2005

ABD’de İşsizlik Oranı Ekim Ayında da Yüzde 5 Seviyesini Korudu

ABD Çalışma Bakanlığı Çalışma İstatistikleri Bürosu tarafından yapılan açıklamaya göre, Hanehalkı anketi sonuçları, ABD’de işsizlik oranının yüzde 5; işsiz sayısının da 7.4 milyon kişi ile Ekim ayında Eylül ayına göre küçük miktarda gerilediğini gösteriyor. Eylül ayında işsizlik oranı yüzde 5.1; işsiz sayısı ise 7.6 milyon kişiydi. Ekim ayında işgücüne dahil nüfus ve çalışan kişi sayısında önemli bir değişiklik yaşanmadı.

Kurumsal bazdaki anket sonuçlarına göre ise tarım dışı bordrolu istihdamda 56 bin kişilik ufak bir artış gözlemlendi.

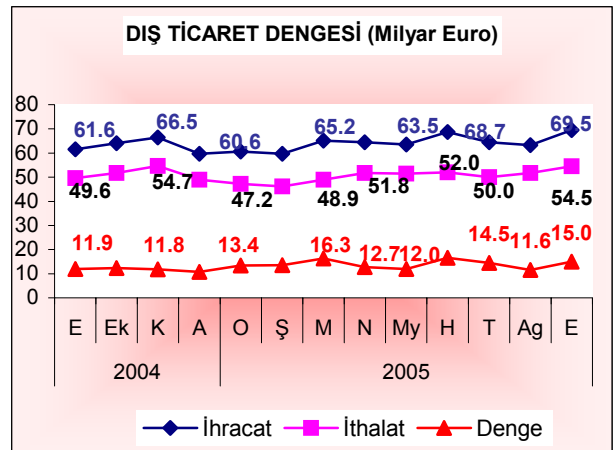
Ekim ayında istihdam açısından en hareketli sektör, 33 bin kişilik istihdam artışı yaşadığı inşaat sektörü oldu.

Almanya’nın Dış Ticaret Fazlası Artıyor

Almanya’da Eylül ayında bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 2.6 oranında artarak 15 milyar euro olan dış ticaret fazlası Ocak-Eylül döneminde 125.6 milyar euro olarak gerçekleşti. Yılın ilk dokuz ayında ihracat 579.5 milyar euro, ithalat ise 453.9 milyar euro oldu. 12 aylık kümülatif ihracatın 769.8 milyar euro, ithalatın ise 609.2 milyar euro olması sonucunda 12 aylık kümülatif dış ticaret fazlası 160.6 milyar euro olarak gerçekleşti.

Federal İstatistik Bürosu’nun geçici verilerine göre Almanya’nın Eylül ayında dış ticaret fazlası, Ağustos ayına göre 3.4 milyar euro artarak 15 milyar euro oldu. 2004 yılı Eylül ayına göre ise 3.1 milyar euro artış kaydedildi.

Eylül ayında toplam ihracat, Ağustos ayına göre 6.2 milyar euro; geçen yılın aynı ayına göre 7.9 milyar euro artış kaydederek 69.5 milyar euro oldu. Toplam ithalat ise Ağustos ayına göre 2.7 milyar euro; 2004 yılı Eylül ayına göre ise 4.9 milyar euro artış göstererek 54.5 milyar euro oldu.

Cari İşlemler Dengesi(Milyar Euro)

	Eylül		Ocak-Eylül	
	2004	2005	2004	2005
Dış Ticaret	11.9	15.0	121.1	125.8
Hizmetler	-4.2	-4.2	-24.4	-25.4
Net Faktör Gelirleri	0.9	0.8	-1.4	1.3
Cari Transferler	-2.8	-2.9	-21.9	-21.6
Diğer Ticari Kalemler	-0.9	-1.3	-9.0	-10.9
Cari İşlemler	4.9	7.4	64.4	69.3

Toplam ihracatın 43.5 milyar eurosunu AB ülkelerine yapılırken toplam ithalatın 34.6 milyar eurosunu bu ülkelere yapıldı.

Dış ticaret dengesi, hizmetler dengesi, net faktör gelirleri, cari transferler ve diğer ticaret kalemlerinden oluşan cari işlemler dengesi, Eylül ayında 7.4 milyar euro fazla verdi. 2004 yılı Eylül ayındaki fazla, 4.9 milyar euro olmuştu.

2005 yılının ilk dokuz aylık döneminde ise 69.3 milyar euroya ulaşan cari işlemler fazlası, bir önceki yılın aynı dönemine göre 4.9 milyar euro artış kaydetti.

www.destatis.de, 9 Kasım 2005

Almanya'da İşsizlik Son Dönemlerin en Düşük Seviyesinde

Almanya ekonomisinde başlayan iyileşmenin etkisiyle Eylül ayında işsizlik oranı yüzde 7.9'a geriledi. İstihdam edilen kişi sayısı da 39 milyon kişiye yükseldi.

Almanya Federal İstatistik Bürosu'nun açıklamalarına göre Eylül ayında istihdam edilen kişi sayısı, Ağustos ayına göre 340 bin kişi artarak 39.05 milyon kişi oldu. İstihdam edilen kişi sayısının 15-64 yaş arasındaki nüfusa oranı olan istihdam oranı ise bir önceki aya göre artarak yüzde 68.8 oldu.

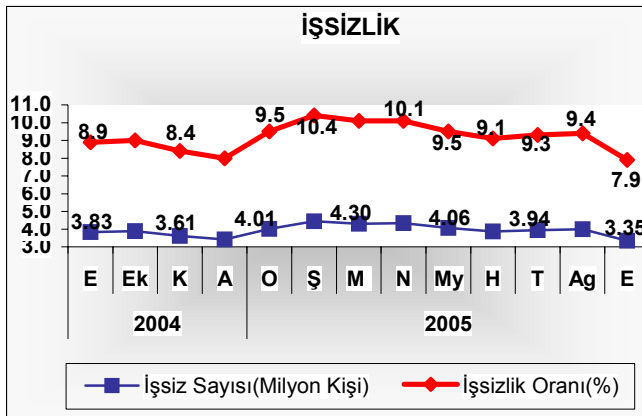
Eylül ayında toplam işsiz sayısı 640 bin kişi azalışla 3.35 milyon kişi olurken işsizlik oranı da bir önceki aya göre yüzde 1.5 azalarak yüzde 7.9'a geriledi. Kadınlardaki işsizlik oranı yüzde 8.4'e; erkeklerdeki işsizlik oranı yüzde 7.5'e geriledi. 25 yaşın altındaki işsizlik oranı yüzde 14 olurken 25 yaşın üstündeki işsizlik oranı yüzde 7 oldu.

İşgücü Durumu(2005)

	Milyon Kişi		Değişme (%)
	Eylül	Ağustos	
İşgücü	42.40	42.70	-0.7
İstihdam edilen	39.05	38.71	0.9
İşsiz Sayısı	3.35	3.99	-16.0
İstihdam Oranı(%)	68.8	67.8	1.0
İşsizlik Oranı (%) (1)			
Toplam	7.9	9.4	-1.5
Erkek	7.5	9.0	-1.5
Kadın	8.4	9.8	-1.4
25 Yaşın Altı	14.0	17.6	-3.6
25 Yaş ve Üzeri	7.0	8.1	-1.1
Batı Almanya	6.8	8.5	-1.7
Doğu Almanya (Berlin Dahil)	12.1	12.4	-0.3
İşsizlik Oranı(2)	8.4	9.2	-0.8

(1) Orijinal Seri

(2) Mevsimsel olarak Uyarlanmış

İşsizlik oranı, Doğu Almanya'da yüzde 12.1, Batı Almanya'da ise yüzde 6.8 olarak gerçekleşti.

Eylül ayında mevsimsel olarak uyarlanmış işsizlik oranı yüzde 8.4'e; mevsimsel olarak uyarlanmış toplam işsiz sayısı da 3.56 milyon kişiye geriledi.

www.destatis.de, 2 Kasım 2005

Greenspan: Enflasyon Küreselleşmeyle Hız Kesti

Fed Başkanı Alan Greenspan, Eski Sovyet Cumhuriyetleri ile Çin ve Hindistan'ın dünya ekonomisiyle entegre olmasının, enflasyonun düşme eğilimine girmesinde en önemli etken olduğunu söyledi. Bununla birlikte bu etkinin zamanla azalacağına dikkat çekti. Şimdiye kadar Fed'in enflasyonla ilgili görüşleri, esas olarak enerji fiyatlarının düşmesi, saat başı işçi verimliliğinin artması gibi verilerle açıklanıyordu. 3 Kasım Perşembe günü ABD Kongresinin Ortak Ekonomik Komite Toplantısı'nda yaptığı konuşmada Greenspan, yeni bir faktörden bahsetti: Küreselleşme.

Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden 100 milyon, Çin'deki 750 milyon çok iyi eğitilmiş işgücünün büyük bir kısmı ve Hindistan'daki işçilerin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi, küresel işgücü arzını büyük olasılıkla yaklaşık iki katına çıkaracak. On yıldan uzun bir süredir bu ülkelerden gelen işgücünün dünya serbest piyasa ticareti sistemine yavaş yavaş uyum sağlaması, dünyanın birçok ülkesinde birim işçi maliyetlerinin yükselmesini sınırlandırmış ve böylece enflasyonun kontrol altına alınmasına yardım etmiştir.

Greenspan, bütün dünyada enflasyon beklentileriyle uzun vadeli faiz oranlarının bu yüzden bu kadar çok düştüğüne dikkat çekti. Ancak her şeye rağmen, zamanla bu etkinin azalabileceğini; bu yüzden de merkez bankalarının bu süreci dikkatle izlemesi gerektiğini ifade etti.

Greenspan, bu sürecin, aynı zamanda imalat sanayiinde işçi ücretlerini de baskı altında tuttuğunu kabul ediyor. Greenspan, Fed'in yaptığı ve ücretlerdeki eşitsizliğin arttığını gösteren çalışmadan da bir örnek verdi. Toplam çalışanların yüzde 20'sini oluşturan yönetici konumundakilerin ücretleri, yüzde 10 artarken geri kalan yüzde 80'in ücretlerindeki artış sadece yüzde 4 oldu.

The Wall Street Journal, 4-6 Kasım, Syf:2

Bush Yönetiminin Mali Hedefi: Bütçe Açığını Azaltmak ve Vergi Reformu

Bush yönetiminin en büyük önceliği, Bush'un yönetim dönemi bitinceye kadar federal harcamaları kontrol altına alarak bütçe açığını yarı yarıya azaltmak. Bu sayede bütçe açığı, GSYİH'nin yüzde 2'sinin altına inecek ve tarihi olarak da en düşük düzeyine inmiş olacak. Financial Times'a demeç veren Hazine Bakanı John Snow, Bush yönetiminin göreve geldiği 2001 yılında, ABD'nin gelecek 10 yıllık bütçe fazlası tahmininin 5,600 milyar dolar olduğunu; fakat vergi indirimleriyle savunma ve yurtiçi güvenlik harcamalarındaki harcama artışlarının, bu durumu tam tersine çevirdiğini kaydetti. Kongre Bütçe Ofisi, gelecek on yıl için 2,100 milyar dolar bütçe açığı tahmin ediyor. Bununla birlikte yine Kongre Bütçe Ofisi'nin verilerine göre 2004'te 413 milyar dolar olan yıllık açık, bu yıl 316 milyar dolara iniyor.

Bush'un ikinci yönetim döneminin başında yurtiçi öncelikler şu şekilde belirlenmişti: Sosyal güvenlik reformunun yapılması, vergi indirimlerinin sürekli hale getirilmesi ve geniş kapsamlı bir vergi reformunun başlatılması. Ne var ki, siyasi muhalefet, sosyal güvenlik reformunu engelledi; Cumhuriyetçi Kongre de sürekli vergi indirimlerini desteklemeye devam edemedi.

Hazine Bakanı John Snow, bütçe açığına odaklanmasına rağmen yönetimin düşük vergi politikasından vazgeçmeyeceğini ifade etti. Snow, vergi oranları düşük olduğu halde güçlü büyümenin 2 trilyon 150 milyar dolar vergi geliriyle bu yıl Amerikan tarihi boyunca ulaşılan en yüksek vergi gelirlerine ulaşılmasını sağladığına dikkat çekti.

Fed Başkanı Greenspan, dün Kongre’de hükümetin mali durumunda ılımlı bir iyileşme olduğunu söyledi. Ancak Katrina kasırgasından sonra gereksinim duyulan yeniden yapılanma ve yardım harcamalarından dolayı kısa vadede açığı azaltmanın zor olacağını da altını çizdi.

Yönetimin açığı azaltma konusundaki çabaları, mali muhafazakarların isyanına sebep oluyor. Bush, başlangıçta Katrina kasırgasının ardından geniş çaplı kamu harcaması yapılması çağrısında bulundu. Fakat geçen hafta Beyaz Saray, kasırgadan zarar gören bölgelere yardım için yapılacak harcamaları, başka yerlerden yapılacak kesintilerle karşılamayı önerdi. Snow, kasırga sonrası yardım harcamalarının etkilerini, mümkün olduğunca başka yerlere yapılacak harcamalarda kesintiye giderek en aza indirmeye çalıştıklarını söyledi.

Snow, açığın azaltılmasının ve düşük vergi oranlarının sürdürülmesinin dışında, yönetimin bir diğer önceliğinin, ABD vergi mevzuatının reformu olduğunu ifade etti. Hazine, Başkan Bush’un vergi reformu paneli raporundaki tavsiyeler üzerinde çalışmaya başladı.*

Financial Times, 4 Kasım, Syf:1

AB Liderleri Küreselleşme Tartışmalarını Yeterince Ciddiye Almadı

Küreselleşmenin Avrupa ekonomisi üzerindeki etkilerini tartışmak için koskoca bir gününüz olsaydı, büyük olasılıkla ticaretin serbestleştirilmesi, piyasaların esnekliği ve makroekonomik politikalardan söz ederdimiz. Ne var ki, geçtiğimiz Perşembe günü Avrupalı liderler, Hampton Court zirvesinde bu konuların çoğunu es geçip araştırma-geliştirme ve enerji politikaları konularını görüştüler. Bundan edindiğimiz izlenim ise AB liderlerinin küreselleşmenin getireceği zorlukları küçümsediği oldu.

Esas tartışılması gereken konu, küreselleşmenin başarılı sonuçlar doğurması için Avrupa’nın nasıl katkıda bulunabileceği olmalıydı. Fransız Cumhurbaşkanı Chirac, tarım sübvansiyonlarında kesintiye gitmektense Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) toplantılarının sonuca ulaşmasını engelleyeceği yönündeki tehditlerde bulunmasa, Doha görüşmeleri konusu da açılmayacaktı.

Ancak Chirac’ın bu konuyu ele alış şekli, istenilen sonuçları getirmedi ve tehlikeli olmaya başladı. Fransız siyasetçi ve diplomatların tarzı da oldukça sertleşerek Chirac’ın veto tehdidini destekler bir hal aldı.

Sonuç olarak, Avrupa’nın DTÖ görüşmelerine katkısı pek de yapıcı olmadı. Avrupa Ticaret Komiseri Peter Mandelson, tarım ürünleri tarifelerinde daha fazla kesintiye gidilmesi konusunda ümitsizce bir teklif sundu.

---

* *Çevirenin notu:* Eski Florida senatörü Connie Mack’ın başkanlığında hazırlanan Başkan Bush’un vergi reformu paneli raporu, 3 Kasım 2005 Perşembe günü yayımlandı. Bu konuda bir sonraki bültenimizde geniş bir özet yer alacaktır.

Bu teklif, ortalama yüzde 46 oranındaki tarife kesintisini kapsıyor. Bu oran, daha önceki yüzde 24.5 oranındaki kesintiye göre büyük bir gelişme sayılabilir. Ne var ki, ABD ortalama yüzde 75; gelişmekte olan ülkelerden oluşan Yirmiler Grubu ise yüzde 54 oranında bir kesinti önerince AB'nin önerisi yine yetersiz kaldı. Avrupa'nın teklifi, en iyimser olasılığı düşünürsek ticaret görüşmelerinin bir süre daha devam etmesini sağlayabilir.

Mandelson, özel tarifelerin uygulandığı "hassas mallar" konusunda taviz vermese de Fransızlar'ın, bu öneriye sert çıkmasına engel olamadı. Mandelson'un önerisindeki en büyük kusurun ise böylesi geniş çaplı bir tarife kesintisinden doğacak gelir kaybının nasıl karşılanacağı olduğu konuşuluyor.

Almanya ve Hollanda, AB bütçesine buldukları katkının artmasını istemiyorken İngiltere de bütçe konusunda yapacağı kesintiden vazgeçmek istemiyor. Diğer yandan da Fransa, Ortak Tarım Politikası (OTP) ile ilgili daha fazla reform yapılmasını kabullenmiyor. Alman Şansölyesi olması beklenen Angela Merkel, OTP'de 2013'e dek reform yapılmaması gerektiğini söyleyerek bu tartışmada Fransa'nın yanında yer aldığı izlenimini yarattı.

Avrupalı liderler, küreselleşme konusunda verecekleri tepkide ciddi olsalardı, zamanlarını, AR-GE ve enerji konularıyla zaman harcamak yerine OTP ve bütçe üzerinde tartışmaya ayırırlardı. Kısacası Avrupalılar, yanlış konulara öncelik veriyor.

Financial Times,29 Ekim,Syf:6

Almanya'da KDV Oranlarını Arttırma Planı

Almanya'da koalisyonu kuracak Hıristiyan Demokrat Birlik ve Sosyal Demokrat Parti yetkilileri, 35 milyar dolarlık bütçe açığının 2007 yılına kadar kapatılabilmesi için vergi artışı konusunda anlaşmaya çalışıyor. İki parti arasındaki koalisyon görüşmelerinde, 2006 yılı ortalarından itibaren tüketim vergilerinin aşamalı olarak birkaç puan arttırılması görüşüldü. Sosyal Demokrat Parti yetkilileri, ayrıca iki Almanya'nın birleşmesinden sonra yürürlüğe giren "birlik vergisi" türünden yeni bir vergi ihdas edilerek gelir vergisi oranlarında da artış yapılmasını öneriyor. Partilerin yetkililerinin, KDV'yi yüzde 16'dan yüzde 19'a çıkarma ve yıllık geliri 130.000 euro olanlar için servet vergisi getirilmesi konusunda anlaşmaya varması, iş dünyası ve ekonomistler tarafından eleştirildi. Koalisyon konusunda anlaşmaya varılmadan, vergi konusundaki değişiklik, kamu oyuna açıklanmayacak.

Almanya, 2007 yılına kadar bütçe açığını, İstikrar Paketi Kurallarına uygun olarak GSYİH'sinin yüzde 3'üne indirmeye söz vermişti. KDV artışı ve servet vergisiyle birlikte vergi kayıp ve kaçığının azaltılması ve sübvansiyonların kısılması, 35 milyar euroluk bütçe açığının bu tarihe kadar azaltılmasına yönelik tedbirler arasında yer alıyor. Bu tedbirler kapsamında kamu harcamalarında tasarrufa yönelik tedbirler de var.

Vergi artışıyla ilgili haberler, iki parti liderinin Berlin'de yasama programı konusunda yaptıkları uzun toplantı sırasında ortaya atıldı. Sosyal Demokrat Parti Lideri Franz Mütefering, önümüzdeki ay tamamlanacak olan koalisyon anlaşmasına, emeklilik yaşının 65'ten 67'ye çıkarılmasının dahil edilebileceğini söyledi.

Hıristiyan Demokrat Parti, seçim bildirgesinde, ücret dışı işçi maliyetlerindeki artışı karşılayabilmek için tüketim vergilerinin yüzde 16'dan yüzde 18'e yükseltilmesini öneriyordu. Sosyal Demokrat Parti, bu politikaya, düşük gelirli insanları çok olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle şiddetle karşı çıktı.

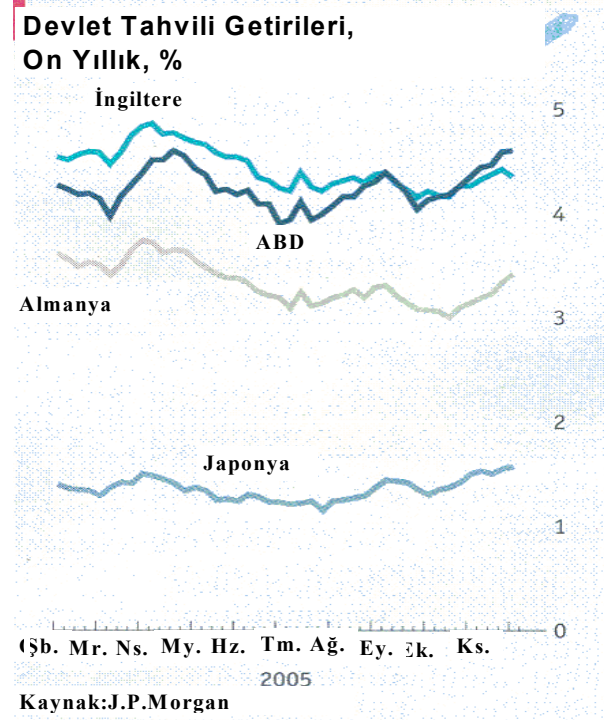

Şimdi iki partinin üzerinde görüşmekte olduğu vergi artışı önerisi, vergi oranlarını en az iki puan artıracak; fakat artış birkaç yıla yayılacak. KDV artışının önümüzdeki yıldan itibaren aşamalı olarak mı uygulanacağı; yoksa 2007 Ocak ayından itibaren yüzde 3 artış mı olacağı netlik kazanmadı. Almanya'nın KDV artışına gitmesi Avrupa Merkez Bankası'nda da enflasyonist baskılar yaratacağı gerekçesiyle endişeye neden oluyor.

Financial Times, 28 Ekim, Syf:1, 8 Kasım, Syf:3

Devlet Tahvilleri Getirileri

The Economist dergisinin yaptığı bir araştırmaya göre dünyanın önemli ekonomilerinde devlet tahvili getirileri 2005 yılında dalgalı bir seyir izledi. ABD, İngiltere, Almanya ve Japonya'da 10 yıllık devlet tahvili getirileri izlenerek elde edilen bilgilere göre, en istikrarlı rakamların görüldüğü Japonya'da yılın başından itibaren yüzde 1.5'ler seviyesinde bir getiri sağlanırken Almanya'da getiri oranı yüzde 3'ler civarında, İngiltere ve ABD'de ise yüzde 4 civarında, ancak inişli çıkışlı bir seyir görüldü. Yılın başında en yüksek tahvil getirileri İngiltere'ye ait olurken yıl sonuna yaklaşıldığında ABD öne geçti.

Petrol Gelirleri Gözetim Altında: Olağanüstü Kazançlar Vergisi Tartışılıyor

Petrol fiyatlarındaki artışlardan dolayı petrol şirketlerinin büyük paralar kazanması; buna karşı tüketicilerin petrol faturalarının çok yükselmesi ABD ve AB'de hükümetleri harekete geçirdi. ABD'de bazı senatörler, Düşük Gelirli Aileler Yakıt Yardım Programı (Liheap) için toplanması planlanan 5 milyar doların 3 milyarını, petrol şirketlerinin gelirlerine vergi uygulayarak finanse etme çağrısında bulundu. Buna karşılık, Bütçe Komisyonu Başkanı Cumhuriyetçi Judd Gregg, yüksek petrol fiyatları nedeniyle ekonominin bir kesiminin olağanüstü karlar elde ederken halkın ve ulusal ekonominin ağır petrol ve gaz maliyetlerine maruz kalmasının rahatsızlık verici olduğunu ifade etti. Senato Maliye Komitesi'nin Başkanı Cumhuriyetçi Senatör Charless Grassley de petrol şirketlerine mektup gönderecek Liheap fonuna gönüllü katkıda bulunmalarını istedi. İngiltere'de ise 2002 yılında petrol sektöründen alınan vergileri yükselten ve 10 yıl süreyle bir daha vergi artışı yapmayacağına söz veren Hazine'nin, bu sonbaharda olağanüstü kazançlar vergisini artıracığına kesin gözüyle bakılıyor. Öte yandan şirketler her iki ülkede de vergilerin arttırılmasına karşı çıkıyor. İngiltere'de şirketler, yeni vergilerin Kuzey Denizi'ne petrol yatırımlarını azaltacağı görüşünde. ABD'de ise başta Exxon Mobil gibi büyük şirketler olmak üzere, petrol sektörü, karşı lobi çalışmalarına başladı. Exxon Mobil, haksız yere hedef haline getirildiklerini savunuyor ve reklam kampanyalarıyla halka petrol sektöründeki gelir artışlarının diğer sektör kazançlarıyla çok farklı olmadığını söylüyor. Fortune 500

listesine giren Exxon Mobil'den daha karlı en az 20 şirket bulunduğu mesajını veriyor. Exxon Mobil, Chevron ve Conoco-Phillips Senato Komitesi'nde konuşacaklar. Senatörler, büyük bir olasılıkla bu şirketlerden kazançlarının bir kısmını kamu yararına kullanmak için ayırmalarını talep edecek.

ABD Kongresi'nde uzun zamandan beri vergi artışıyla ilgili bir konu tartışılmıyordu. Petrol sektöründe Olağanüstü Kazançlar Vergisi, 1988 yılında Reagan döneminde kaldırıldı. O zamanki vergi, Nixon döneminde getirilen petrol sektörü fiyat kontrollerini sona erdirecek bir uzlaşma olarak çıkarılmıştı. Kongre Araştırma Servisi'nin 1990'da yayımladığı bir raporda o dönemde yurtiçinde üretilen petrol için uygulamaya konan verginin büyük bir hayal kırıklığı yarattığı ifade ediliyor. Vergi sayesinde 393 milyar dolar gelir elde edilmesi beklenirken sadece 79 milyar dolar tahsil edilebilmişti. İdaresi masraflı bir vergiydi ve petrol şirketlerinin devlete ödediği federal vergi gelirlerini azaltmıştı. Sonuç olarak da ABD, ithal petrole daha çok bağımlı hale gelmişti.

Raporu hazırlayan petrol vergileri hukuku uzmanı Salvatore Lazari, "bizim petrole bağımlılığımız, şu anda yüzde 60. Yeni bir verginin bunu artırmasını istemiyoruz" dedi.

Cumhuriyetçi Parti ve partiyi destekleyen iş çevreleri felsefe olarak vergi artışına karşı çıkıyor. Buna rağmen bazı senatörler, olağanüstü kazançlar vergisi konulmasını ciddi bir biçimde düşünüp tartışıyor. Ancak vergi artışı deneyimlerinin geçmişte başarısız sonuçlar vermesi, onları da çekimser davranmaya itiyor.

Müşterilerinin yarısından çoğu Kuzey Denizi'nden petrol çıkaran büyük şirketlerden oluşan Ernst and Young, İngiltere'de kamu maliyesi açısından ek finansman bulması için sürekli baskı altında tutulan Gordon Brown'ın da hedef tahtasında petrol şirketleri olduğunu düşünüyor.

ABD'nin eski enerji politikaları danışmanı Philip K Verleger Jr., olağanüstü kazançlar vergisinin, sektöre zarar vermemesi gerektiğini düşünüyor.

Bu konuda Margaret Thatcher'in uygulamaları, en başarılı örnek olarak gösteriliyor. O dönemde Thatcher, petrol şirketlerine, petrol ve doğal gaz üretiminde hızlandırılmış amortisman olanağı sağlayarak gelir artışının yüzde 90'ını vergi olarak alabilmişti.

ABD'de enerji vergileri kanunu konusunda uzmanlaşmış Salvatore Lazari, bu dönemde önereceği olağanüstü kazançlar vergisi için bir seçeneğin de petrol şirketinin karlarını rafineri kapasitelerine veya yurtiçinde petrol ve doğalgaz aramaya yatırmadıkları takdirde petrol fiyatının varil başına 140 doların üzerinde satılması halinde yüzde 50 oranında satış vergisi uygulanması olduğunu söylüyor.

Lazaroni, petrol fiyatı yerine oluşan karın vergilendirilmesinin daha doğru olacağını belirtiyor.

Petrol şirketleri ve bu şirketler için lobi faaliyeti yürütenler verginin her çeşidine karşı. Exxon mobil haksız yere hedef tahtası olduklarını büyük reklam kampanyaları ile halka anlatmaya çalışıyor. Kongre için hazırladıkları 22 sayfalık slayt gösterisinde de sektörün yeterince "rekabetçi" olduğu ve kendilerinin de benzin fiyatlarını "sorumluluk duygusu ile belirlediklerini" savunuyor.

Exxon'un slayt gösterisinde hükümet için krizin aşılmasında en iyi yöntemin, ABD'ye yakın alanlarda yeni petrol sahalarında arama ve üretime izin verilmesi; çevreyi korurken yeni rafineri kapasiteleri oluşturulması; eskilerinin de modernize edilmesi olduğu ifade ediliyor.

Kongre'de bir çok kişi temsilciler meclisinin önümüzdeki hafta federal offshore petrol arama yasağı getiren kanunun yasakla ilgili maddesini kaldıracağına inanıyor. Böylece eyaletler, kendi kıyılarında petrol şirketlerine arama izni verebilecekler ve eyaletler ilk kez bu aramalardan dolayı devlet hissesi (royalty) gelirinin bir kısmına sahip olabilecekler.

Geçen hafta Senato'da petrol şirketlerinin uzun zamandan beri bekledikleri bir yasa onaylandı: "Kuzey Kutbu Vahşi Hayatı Koruma Alanı"ndaki (ANWR) petrol arama yasağı kalktı. Kongre'ye gelmek üzere olan bir başka yasayla da 24 yıldır süren Meksika Körfezi'nde açık denizde petrol arama yasağı sona erecek. Yeni rafineri inşa etmek amacıyla teşvikler üzerinde de tartışılıyor. Böylece bir yandan yeni vergiler gündeme gelirken diğer yandan petrol şirketlerinin istekleri doğrultusunda adımlar atılıyor.

The Wall Street Journal, 4-6 Kasım, Syf:11

Financial Times, 3 Kasım , Syf.:3

Dört İngiliz Şirketi İçin 23 Milyar Euroluk Teklif

23.3 milyar euro ortak piyasa değeri olan dört İngiliz şirketini satın almak için teklifler yapılıyor. Bu tekliflerden en önemlisi, İspanyol Telefonica'nın İngiliz O₂ için yaptığı 17.7 milyar euroluk teklif. FTSE 100 endeksi, bu ihaleler sayesinde 2 yıldan bu yana günlük bazda en iyi performansına ulaştı. Ocak ayından bu yana 119.8 milyar dolar değerinde 512 birleşme ve satın alma anlaşması gerçekleşti. Araştırma şirketi Dealogic'e göre bu rakam, İngiltere'de birleşme ve satın almaların değerinin 173.7 milyar dolara ulaştığı 2000 yılından itibaren ulaşılan en yüksek rakam. Telefónica O₂'yi satın alırsa son on yılın ikinci en büyük nakit ödemeli anlaşması gerçekleşecek. Anlaşma gerçekleşirse Telefónica, İngiltere'nin Vodafone şirketinden sonra piyasa kapitalizasyonu ile ikinci büyük uluslararası telekom grubu olacak. Analistler, anlaşmanın Avrupa'nın parçalanmış telekom piyasasını da düzeltebileceğini düşünüyor. İngiliz şirketlerine yönelik anlaşmaların değeri yatırım bankacılığını da geliştirecek.

İspanya'nın en büyük telefon şirketi Telefónica, İngiltere'nin mobil operatörü O₂'yi 17.7 milyar euroya satın almaya karar verdi. İnşaat sanayiinde ikinci en büyük cam üreticisi olan Pilkington da yüzde 20 hisse ile kendisinin uzun vadeli hissedarı olan Japon Nippon Sheet Glass şirketinden teklif aldığını kaydediyor.

İngiltere'nin en büyük liman şirketi P&O, Dubai hükümetinin liman operatörü DP World'den teklif aldığını belirtiyor. P&O hisseleri yüzde 30 artarak 3 milyar euro piyasa kapitalizasyonu yarattı. İngiltere'nin inşaat şirketlerinden Mowlem, 270 milyon euroluk başlangıç teklifi aldığını kaydediyor.

Merrill Lynch'in Avrupa, Orta Doğu ve Afrika başkanı Bob Wigley, uluslararası müşterilerin stratejik sınır ötesi faaliyetlerini arttırdığını belirtiyor. Avrupa'nın ve İngiltere'nin ekonomik stratejisti Karen Olney, Birleşme ve Satın Alma (M&A) alanında patlama yaşanırken finansmanın ucuz ve kolay oluşu, şirket bilançolarının ve şirket nakit akımlarının gücü gibi temel kavramların geliştirilmesi gerektiğini belirtiyor.

Financial Times,1 Kasım, Syf:1

Sarkozy, Üniversite Reformu Konusunda Baskı Yapıyor

Fransa İçişleri Bakanı Nicolas Sarkozy, Fransız ekonomisinin iyileştirilmesinde ilk adım olarak yetersiz bir sistemle yönetilen üniversiteler konusunda acil reform yapılması çağrısında bulundu.

Sarkozy, Fransız üniversitelerinin, uluslararası platformda ancak 46. sırada yer almasının tatmin edici olmaktan çok uzak olduğunu ifade ederek üniversitelere daha fazla fon ayrılması ve yönetimlerinin tam anlamıyla özertleştirilmesi gerektiğini savundu. 1995-2001 yılları arasında Fransa'nın patent alımında payının yüzde 15 oranında düştüğünü; bununla beraber bilimsel dergi yayımlama oranının da yüzde 9 oranında gerilediğini belirtti. Sarkozy, bunu da kısmen bilime yeterli oranda fon aktarılmaması ve üniversitelerin yönetimindeki katılığa bağladı.

Sarkozy, yapılacak reformlarla iş dünyası, üniversiteler ve kamu araştırma kurumlarını bir araya getirerek ABD'deki Silikon Vadisi benzeri bir oluşumun temellerini atmak istiyor.

İçişleri Bakanı, Fransa'ya beyin göçü sağlamak için belli bir kota dahilinde geleceği parlak öğrencilere göç olanağı tanınmasını öne sürdü. Bununla bağlantılı olarak 2007'de uygulanmak üzere vize işlemlerinin basitleştirilmesi yönünde öneri sunacağını da sözlerine ekledi.

Financial Times, 5-4 Kasım, Syf:2

Irak'ın Yeniden Yapılanmasında ABD'nin Plan Eksikliği

Irak'ın yeniden yapılandırılmasından sorumlu Genel Müfettiş Stuart Bowen, ABD hükümetinin, savaş sonrası Irak yönetimini yapılandırma konusunda kapsamlı bir politikasının ve düzenleyici ilkelerinin bulunmadığını kaydediyor. Bowen'a göre, Mart 2003 tarihinde ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden bu yana başlangıç planının eksikliği Irak'ın yeniden yapılandırılmasını engelliyor.

ABD tarihinin en başarılı yeniden yapılanma planı, ABD savaşa girdikten aylar sonra planlanmaya başlandı. Ancak Bowen, Irak'ta savaş sonrası dönemde sistematik planlamanın kapsam ve uygulama açısından yetersiz olduğunu belirtiyor.

Yeniden yapılanmada ortaya çıkan eksiklikler, ABD'nin, planladığı birçok projeden vazgeçmesine yol açıyor. Bowen, yaklaşık iki yıl önce, Irak Yardım ve Yeniden Yapılanma Fonu kullanılarak uygulanacak belirli sayıda projeyi içeren yeniden yapılanma planının ABD tarafından geliştirildiğini, bu sayının geçen yıl azaltıldığını ve günümüzde tamamlanmış projelerin sayısının daha da düşük olacağını kaydediyor.

ABD'nin yeniden yapılanma için tahsis ettiği yaklaşık 30 milyar doların yüzde 93'ten fazlası programlara ve projelere ayrılırken fonların yüzde 25'inden fazlası isyanla ilgili güvenlik maliyetlerine harcanıyor. Planlanmış projelerin tamamlanması sırasında maliyetlerde beklenen en büyük artış petrol, elektrik, güvenlik ve su sektörlerindeki projeleri yöneten Proje ve İhale Bürosu'nda yaşandı.

Güvenlik güçlerini eğitmek ve donatmak için Irak hükümetine yardım etme görevini üstlenen farklı bir birim, bu görev için tahsis edilen 835 milyon dolarlık miktardan yüzde 14 daha fazla harcama yaptı.

Irak'ın yeniden yapılanmasıyla bağlantılı olarak sivil ölümlerin sayısında artış yaşanıyor. Irak savaşına dahil ülkelerde, ölüm nedeniyle açılan sigorta talebi davalarının sayısı, geçen yıla göre yüzde 70 arttı. 2003 Mart ve 2005 Eylül'ü arasında Iraklı olmayan ölü sayısı 412'ye ulaştı.

Financial Times, 31 Ekim, Syf:1

Beyaz Saray Krizi Daha Yeni Başlıyor

Son zamanlarda ABD Başkanı George Bush'un siyasi güvenilirliğinin hızla düşüşe geçmesi, ABD'nin yurtiçi ve yurtdışında çarpıcı bir gündem yaratma çabalarını sekteye uğrattı. Özel danışman Patrick Fitzgerald'ın CIA ajanı Valerie Plame'in isminin açıklanmasıyla ilgili başlattığı soruşturma, bu durumu biraz daha karmaşıklaştırıyor. Plame'in ifşa edilmesinde kusurun, Bush yönetiminin kilit adamlarında olduğu konuşuluyor.

Bazı uzmanlar, bu skandalı, bundan önceki iki başkan olan Reagan ve Clinton'ın karıştığı skandallarla karşılaştırıyor. Ancak bu karşılaştırmalarda gözden kaçırılan üç önemli farklılık var. Plame skandalının yurtiçi ve yurtdışında ne denli büyük bir karmaşa yaratabileceği de gözardı ediliyor.

İlk olarak, Reagan'ın İran-Contra (İran'a gizlice silah satılması) ve Clinton'ın Lewinsky konularında çıkan skandallardaki soruşturmaların tersine bu seferki soruşturma, doğrudan ABD'de süregelen askeri çatışmaya odaklanıyor. Plame skandalının temelleri, ABD eski büyükelçilerinden ve Plame'in eşi olan Joseph Wilson'un, Bush'un Irak'ı işgal gerekçesini sorgulamasıyla atıldı. Plame davasında büyük jürinin, kararını bu denli geciktirmesi ve bu kadar çok sayıda dış politika mimarının ifadelerine göre pek de olağan sayılmaz. En azından dava, yalnızca Plame'in adının açıklanmasına odaklansaydı, böyle olmazdı. Raporlara göre soruşturma, kamuoyunun dikkatini, Bush yönetiminin, Irak savaşını destekleyen sahte belgelerine çekmeye odaklanmaya başlıyor.

İkinci olarak ABD, önemli uluslararası çatışmalarda şu an, 1987 ya da 1998'de olduğundan daha fazla doğrudan rol oynuyor. İran-Contra skandalı, Orta Amerika'nın soğuk savaştaki durgunluk zamanlarında düzenlenen gizli bir operasyona odaklanmıştı. Bu sıralarda az miktarda doğrudan ABD müdahalesiyle Demir Perde ülkelerinin gerisinde büyük değişiklikler oluyordu. Clinton'ın karıştığı Lewinsky skandalı ise dikkatleri, Kosova'daki Sırp saldırılarıyla ilgili olarak ABD ve Fransa'nın Slobodan Milosevic'i yenmek için harcadığı çabalarına yoğunlaştırmakta pek başarılı olamadı.

Ancak Bush yönetiminin, Çin'den Irak ve İran'a, hatta Kuzey Kore'ye uzanan uluslararası cephelerde doğrudan müdahalesi, uluslararası siyasi istikrar açısından oldukça kritiktir. Irak'ta ABD birliklerinin devam eden varlığı, yeni Irak hükümetine iç ve dış düşmanlardan korunma kapasitesini geliştirme yönünde katkıda bulunuyor. Yalnızca ABD, İran ve Kuzey Kore'nin nükleer programlarıyla ilgili müzakereleri sonuçlandırmasına sebep olabilir. Önemli siyaset mimarlarının akıllarının karıştığı ve hatta bir kısmının istifaya zorlandığı bir yönetimde dinamikler büyük ölçüde değişebilir ve tüm bu cephelerde belirsizlikler doğabilir.

Üçüncü olarak, Bush'un şu an gördüğü desteğin oranı, diğer iki başkanın ikinci dönem skandallarında gördükleri destekten oldukça düşük. İran-Contra duruşmalarında Reagan'ın

halktan gördüğü destek, en güvenilir anketlerin sonuçlarına göre yüzde 45 dolaylarında olmuştur. Clinton'un gördüğü destekse davanın görüldüğü dönemlerde yüzde 60 civarındaydı. Ne var ki, Bush'un gördüğü halk desteği, bu sıralar yüzde 39'a düştü. Yüksek rütbeli yetkililer bu skandalda suçlu bulunursa, başkanın bu güven krizini yönetme tarzı, halkın desteğinin artması ya da azalmasına bir yön verecek.

Ayrıca Bush, kendi partisinde bile şüphe ve direnişle karşılaşan bir başkan oldu. En çarpıcı olan kısmı da bu; çünkü Reagan ve Clinton, muhalefet partilerinin kontrolündeki kongrelerin itirazlarıyla karşılaşmıştı; ancak Bush'un Cumhuriyetçiler'i hem Parlamento Meclisi'ni hem de Senato'yu ellerinde tutuyor.

Siyasette zamanlama, her şeydir. Plame skandalı, genel anlamda Cumhuriyetçiler için; özellikle de hükümet için kötü bir zamanda ortaya çıktı. Lobici Jack Abramoff ile ilgili sahtecilik soruşturması da skandal yarattı.

Bu ve benzeri sorunların bir tür siyasi fırtınaya dönüşmesi, suçlamaların, hükümette uzun vadeli bir kriz yaratma olasılığını artırıyor. Bush'un bu fırtınayı nasıl dindireceği ve halkın bu girişimleri nasıl değerlendireceği, 2008'de başkanlık döneminin bitimine dek bir şeyler başarıp başaramayacağını gösterecek. Bu sırada Irak'ın yeniden yapılanması, Çin'in genişlemesi ve İran ve Kuzey Kore'nin, nükleer programlarında geri adım atmamaları, ve Washington'da siyaset bıçaklarının bilenmesiyle ortaya çıkan tehditler, yeni yeni kendini gösteriyor.

Financial Times, 28 Ekim, Syf:13

Yorumlar:

Avrupa, Ekonomik Büyüme Açısından Neden ABD'den Geri Kaldı? Aradaki Farkı Kapatabilir mi?

Son on yılda euro alanı, yıllık yüzde 2 civarında büyüme kaydetti. Oysa aynı dönemde ABD'de büyüme tam bir puan daha fazla; yani yüzde 3 oldu. Aradaki fark birçok mantıklı sebeple açıklanabilir: ABD'de piyasaların Avrupa'dan daha serbest olması; ABD'nin yeni teknolojileri bulmada ve kullanmada daha başarılı olması; mali ve parasal politikaların ABD'de büyümeyi daha çok destekliyor olması bu sebeplerin bazıları. Ülkelerin orta ve uzun vadede servetlerini inceleyen büyüme teorisinde, bu türden açıklamalar ve bir dizi politika önerisi var. Ancak büyüme teorileri, neden zengin ülkelerin zengin, fakir ülkelerin fakir olduklarını açıklarken neden bazı zengin ülkelerin, örneğin ABD'nin, diğer bazı zengin ülkelerden, örneğin Avrupa'dan daha hızlı büyüdüğü ve aradaki mesafenin nasıl kapanacağı gibi soruları cevaplamakta zorlanır. 29 Ekim tarihli The Economist dergisinde Harvard Üniversitesinden Philippe Aghion ve Brown Üniversitesinden Peter Howit'in bu konudaki yaklaşımları değerlendirilmektedir.

Aghion ve Howit'in teorisi, bir yandan büyümenin başlatılmasında sermaye birikiminin önemini vurguluyor ve daha çok tasarruf etme gereğine işaret ediyor. Bu açıklama, neden Doğu Asya'nın, 20. yüzyılın son bölümünde Latin Amerika'yı büyüme hızı konusunda geride bıraktığını açıklamakta kullanılabilir. Fakat neden ABD'nin Avrupa'yı geçtiğinin açıklanmasında kullanılamaz; çünkü Avrupa, ABD'den daha çok tasarruf yapıyor. Diğer bir yaklaşım, hukukun üstünlüğü gibi iyi "kurumların" varlığının, büyüme için

vazgeçilmez olduğunu düşüncesidir. Bu da zengin ve yoksul ülkeler arasındaki büyüme farkını açıklayabilir; ancak güçlü kanuni ve siyasi sistemleri olan zengin ülkeler arasındaki farklılıkları açıklayamaz. Üçüncü görüş, icatları ekonomik büyümenin itici gücü olarak tanımlar. Aghion ve Howitt'e göre bu türden modeller, şimdiye kadar ekonomik büyümeyi açıklamakta çok yardımcı olamadı. Avrupa, neden İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 30 yıl ABD'den hızlı büyüdüğü halde, ABD önce aradaki farkı kapattı; sonra da büyüme açısından Avrupa ABD'nin gerisinde kaldı?

Yukarıda değinilen tespitlere rağmen, teknolojik gelişme, Aghion ve Howitt'in yaklaşımının merkezinde yer alıyor. Gerçekte herhangi bir ülkede herhangi bir sanayi dalında ulaşılabilecek en iyi teknoloji kullanılabilir ya da kullanılan teknoloji, eski ve daha az etkin de olabilir. Gelişmiş ülkeler açısından teknoloji ve yeni icatlar, büyümenin kaynağını oluşturmaktadır. Gelişmişlik sınırının altındaki ülkeler de var olan teknolojileri ve üretim metotlarını uygulayarak geliştirebilirler.

Bu durumdan iki gözlem çıkarılabilir. İlk olarak teknolojide gelişmiş ülkeler için en uygun kurumlar ve politikaların, daha az gelişmiş ülkeler için çok doğru olması gerekmiyor. Ülke, teknolojik gelişme sınırına yaklaştıkça büyüme, daha çok eğitilmiş işgücüne bağlı oluyor. Ülke, teknolojik gelişme sınırından uzaklaştıkça eğitim yine önemli oluyor; ancak bu sefer üniversite mezunlarından çok, ilk ve orta öğrenim görmüş işgücünün görece önemi artıyor.

ABD dahil bir çok ülkede bu, kanıtlanmış bir durumdur; ancak transatlantik büyüme farkı açısından ne ifade eder? ABD, yüksek öğretime GSYİH'sinin yüzde 3'ünü harcıyor. Avrupa'da bu oran sadece yüzde 1.4. Amerikalıların üçte birinden fazlasının üniversite diploması var. Avrupa'da üniversite mezunu oranı, toplam nüfusun dörtte birinden az. Buna karşılık Avrupa'da orta öğretimin ABD'den daha güçlü olduğu biliniyor. Avrupa, savaş sonrası yıllarda ABD'ye karşı daha donanımlıydı; ancak teknolojik sınırlarını genişletecek politikalar uygulayamadı.

İkinci gözlem ise büyüme teorilerinin birçoğunun sermaye oluşumunu desteklemesine rağmen kimi zaman da bu büyümenin sermayeye zarar veriyor olmasıdır. Şöyle ki; piyasalar yeni girenlere açıksa büyüme daha da yüksek olmakta, ancak bu durum daha verimsiz çalışan firmaları iş hayatının dışına itmekte veya diğerlerinin de yatırım yapmaktan korkmasına neden olmaktadır. Bu durum, daha çok teknolojik gelişme sınırından uzak ekonomiler için önemlidir. Ve yine sermayeye zarar veren süreç, ABD'de Avrupa'da olduğundan daha serbest bir şekilde işlemektedir. Yazarlar, ilaç sanayiinden örnek veriyor: ABD'de piyasaya yeni sunulan ilaç sanayi ürünlerinin yarısı, on yıldan daha az bir geçmişe sahip şirketler tarafından piyasaya sunuluyor. Bu oran, AB'de sadece yüzde 10.

Büyüme Amaçlı Bütçe

Aghion ve Howitt, dikkatlerini makroekonomik politikalara yönlendiriyor. Birçok ekonomist, bütçelerin ve faiz oranlarının esasen ekonominin kısa vadeli gereksinimleri için hazırlandığını düşünüyor. Aghion ve Howitt ise konjonktürel bütçe politikasının, uzun vadeli büyüme hedefine göre hazırlanmış olabileceğini ve ABD'den çok Avrupa'da bütçelerin bu şekilde hazırlandığını ifade ediyorlar..

Aghion ve Hewitt'e göre sermaye piyasalarının iyi gelişmiş olması durumunda iyi yönetilen şirketler, resesyon dönemlerinde kendilerini koruyacak şekilde borçlanabilir; ancak

piyasalar sığ ise iyi şirketler de batar. Sermaye piyasaları daha az gelişmiş ise konjonktürel dalgalanmaları önleyici politikalar iyi durumda olan firmaların daha uzun süre ayakta kalmasını sağlar. Bu gibi durumlarda ekonometrik testler, kamu tüketiminden ziyade yatırıma yönlendirilmiş, yani iyi hedeflenmiş mali politikaların iyi sonuçlar vereceğini göstermiştir. Avrupa’da sermaye piyasaları Amerika’da olduğundan sığdır. Örneğin, özel kredilerin GSYİH’ya oranı çok daha düşüktür. Bu durumda bütçe politikası daha çok konjonktürel dalgalanmalara göre hedeflenmelidir. Bununla birlikte son yıllarda bunun tersi gerçekleşmektedir.

Aghion bu fikrini geçen ay Frankfurt’taki Avrupa Yaz Enstitüsü’nün yıllık konferansında ifade ettiği zaman biraz şüpheyle karşılandı. Konjonktürel dalgalanmalara karşı politikaların doğru hedefe yönlendirilmesi çok zordur. Sözkonusu konferansta bir ekonomistin dile getirdiği gibi Amerika’nın büyüme oranı aslında Avrupa’ninkinden daha değişkendir. Bu da Avrupalıların ekonomik büyümeyi artırmak için konjonktürel dalgalanmaları hafifletecek politikalara Amerikalılardan daha az ihtiyacı olduğu anlamına gelmektedir. Aghion’un ve Howitt’in çalışması yeni bazı araştırmalar yapılmasını sağlamıştır. Hiç kuşkusuz bu konuda daha birçok araştırma ve tartışma yapılacaktır.

The Economist,29 Ekim,Syf:86

Avrupa’nın Güce ve Dayanışmaya İhtiyacı Var

“Fransa referandumunda AB anayasasının reddilmesi, bütün kıtayı etkileyen Avrupa projesine olan güveni sarstı. Avrupa ruhunu canlandırmalı ve güçlendirmeliyiz. Rakipleri ilerlerken Avrupa olduğu yerde kalmaz. Fransa’nın anayasayı reddetmesi, Avrupa’ya karşı sorumluluklarına sırt çeviriyor anlamına gelmez. Avrupa, gelecekle ilgili güven ortamı yaratamadığı için Fransa, anayasayı reddetti. Avrupalı halkların beklentilerini karşılamak amacıyla Avrupa’yı güçlendirecek etkili büyüme ve iş ortamına inancımızı tekrar savunmalıyız.” Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac’ın bu sözlerle başlayan makalesinin özeti aşağıda yer almaktadır:

Avrupa, savaşlarımızı, barışlarımızı, özgürlük ve sosyal gelişim için mücadelemizi genlerinde taşıyor. Sosyal pazar ekonomisi, kamu çıkarlarını koruyan kamu yetkilileriyle özgürlük ve dayanışma ittifakı kurmak, Avrupa modelini özetleyebilir. Avrupa’nın yaratmaya çalıştığı toplum “insana saygı” düşüncesine odaklanıyor. Bu idealden vazgeçersek geçmişimize ihanet etmiş oluruz. Bu yüzden Fransa, Avrupa’nın sadece serbest ticaret alanı olmasına izin vermeyecek. Temelinde dayanışma yer alan siyasi ve sosyal bir Avrupa istiyoruz.

Küreselleşme, büyük oranda ekonomik ve sosyal zorluklara yol açıyor. Birleşmiş bir Avrupa bütün bu sorunlara çözüm bulabilir. Avrupa’da dünyanın diğer güçlerine karşı direnebilecek kritik kütle bulunuyor. Halkımız, bizden sorunlara çözüm bulmamızı istiyor. Avrupa projesi girişimini tekrar canlandırmak için önümüzdeki üç toplantıyı iyi değerlendirmeliyiz. Hampton Court’taki hedefimiz, Avrupa’nın gücünün kaynağı olan hızlılığı tekrar sağlamaktır. Avrupa, uluslararası rekabete ayak uydurabilmek için hızlı hareket etmeli ve geleceğin mesleklerine destek sağlamak amacıyla yenilikleri ve araştırmaları artırmalıdır. Almanya ve Fransa, geleceği en parlak sektörlerde önemli programlar uygulamaya başlıyor. Bu yaklaşımı bütün Avrupa’ya yayabiliriz. Bu tür çabalar, daha fazla kaynak gerektiriyor. Fransa’nın önerisi, araştırma imkanlarını ikiye katlamak amacıyla Avrupa Yatırım Bankası’nı harekete geçirmek. 10 milyar euroluk bir fon oluşturarak 2013 yılına kadar kamu ve özel finansman ortaklığı ile araştırma ve yeni icat projelerine 30 milyar dolar kaynak yaratacak bir mekanizma oluşturulmalıdır.

Küreselleşmenin sosyal sonuçlarını ciddi bir şekilde ele almalıyız. Küresel stratejileri kısa vadeli kar hedeflerine uyduran şirketler, Birlik'te istihdamı etkileyecek kararlar alırken gücümüz sayılara dayanıyor. Bu yüzden Fransa, bu gibi durumlarda Komisyon'un müzakerelere başlamasını talep ediyor ve küreselleşme fonunu destekliyor.

Petrol sonrası küresel ısınma sonrası sürece giriyoruz. Kyoto protokolünü uygulamanın ötesinde enerji ikmali, ulaşım sistemleri, sanayi, konut ve şehir planlaması gibi üretim metotlarımızda ve yaşam tarzlarımızda devrim yapmalıyız. Fransa, gelecek yılın başlarında bu konularla ilgili bir not sunacak.

Avrupa ekonomileri, organize dünya ticaretinin gelişiminden yarar sağlayabilir. Avrupa, Dünya Ticaret Örgütü'nde çıkarlarını korumalı. Gelişmekte olan ülkelere ait tarım ürünlerinin bir numaralı ithalatçısı olan Avrupa Birliği, Ortak Tarım Politikası'nda reforma giderek başarıya olan inancını gösterdi. Üretim ve hizmetlerin yanısıra tarımda da aynı önerileri karşılıklı fedakarlık anlayışıyla sunma sırası şimdi ortaklarımızda.

Dünya, artan bir göç baskısıyla karşı karşıya. ön saflarda yer alan Avrupa; güvenlik, kalkınma ve insana saygı düşüncesini bir araya getiren bir savunma aracı geliştirmeli. Birlik'in sınır kontrollerinin güçlendirilmesi de yeterli değil. Zengin ve fakir ülkeler arasındaki uçurum gittikçe artıyor. İnsanlar, ülkelerinde makul bir hayat sürdürebilse ülkelerini terk etmez. Fransa'nın girişim projesinde, Avrupa kalkınma yardımını büyük oranda artırıyor. Avrupa, karşılıklı sorumluluğa dayanan ortak bir yaklaşım için Afrika'nın (Sahra'nın) güneyindeki ve Kuzeyindeki ülkelerle birlikte çalışmalı. Avrupa düzeyinde yenilik fonları sağlayarak ortak kalkınma projelerine daha çok önem vermeliyiz. Aralık ayındaki Avrupa Konseyi'nde ise Birlik'in çalışmalarına olan güveni artırmak için 2007-2013 Avrupa bütçesinde anlaşmaya varmalıyız. Avrupa'nın yeniden birleşme başarısı tehlike altında bulunuyor. Hepimiz dayanışma ve sorumluluk ruhuyla hareket edersek Aralık ayında yeniden birleşme hedefimizi gerçekleştirebiliriz. Fransa, geçmiş taahhütlere uyum sağlayacak bir uzlaşma sağlamak için çok çaba sarf ediyor

Nice Anlaşması, 25 üyeli Avrupa'yı kontrol edecek kadar etkili değil. Daha demokratik, verimli ve şeffaf kurumlara ihtiyacımız var. AB anayasasının onaylanma süreci Avusturya başkanlığı altında tekrar incelenecek. Bu konuda, Fransa, bütün ortaklarla özellikle yeni Alman hükümetiyle işbirliği yapmak istiyor. Özellikle ekonomik yönetim, iç güvenlik, dış politika ve savunma politikası gibi konularda mevcut anlaşmalar çerçevesinde kurumların çalışmalarını geliştirebiliriz.

Birlik, her üyesine saygı duymalı. Ortak politikalara ek olarak birlikte hareket etmek isteyen devletlere öncü grup olmaları için izin verilmeli. Bu tür gruplar, kendilerine katılmak isteyenlere açık olmalı. Euro, Schengen ve savunma girişimlerinde biz kapılarımızı herkese açtık. Aynı şekilde, euro alanı üyeleri siyasi, ekonomik ve sosyal entegrasyonu derinleştirmeli.

Financial Times, 26 Ekim, Syf:13

Çok Uluslu Şirketlerin Çin-Hindistan Ticaret Stratejisi Ne Olmalı?

Bu yılın Nisan ayında Çin ve Hindistan, aralarındaki ticareti 2008 yılına kadar 20 milyar dolara çıkarmak üzere anlaşma imzaladılar. Ancak bu miktarın, 2005 yılı içinde aşılacağı anlaşılıyor. Ekonomistler, 2010 yılına kadar iki ülke arasındaki ticaretin 450

milyar dolara ulaşacağını tahmin ediyor. Oysa iki ülke arasındaki ticaret, 2004 yılında sadece 14 milyar dolardı. Bu miktar, ABD-Kanada arasındaki ticaret rakamlarına eşitti. Büyük nüfusları, hızla büyüyen ekonomileri ve birbirine tamamlayabilme özelliğine sahip sanayi kapasiteleriyle iki ülke arasında ticaretin artma potansiyeli var. 1990'lı yıllarda çok uluslu şirketler, Çin stratejilerinin ne olması gerektiğini tartışıyordu. Yakın zamana kadar Hindistan stratejilerinin ne olması gerektiği en önemli tartışma konularından biriydi. Ancak şimdi iki ülke arasındaki ticaret artışından pay alabilmeleri için mevcut iş modellerini değiştirmeleri gerekiyor.

Son 20 yıldır çok uluslu şirketler, iş modellerini Çin'de çok ucuza imal edilmiş ürünleri ve Hindistan'dan sağladığı çok ucuz hizmetleri, kendi ülke vatandaşlarının yüksek fiyatlar satın almaya hazır olması temeline dayandırıyor.

Çin'in imalat sanayii ürünlerinin üçte ikisini ihraç eden çok uluslu şirketler, toplam ihracatın da yarısını gerçekleştiriyor. Çin'de imal edilen bir markalı spor ayakkabı, ABD, AB ve Japonya'da piyasada, perakende olarak, imalat maliyetinin 10 ila 20 katı yüksek bir fiyatla satılıyor. Elde edilen yüksek gelir, çok uluslu şirketin araştırma-geliştirme, tasarım, işletme ve marka konularında yeteneklerini artırmada kullanılıyordu. Bu şirketler, yatırım maliyetleri (sabit giderler) yüksek olmasına rağmen hissedarlarına rahatça temettü ödeyebiliyorlardı.

Çin-Hindistan ticaretinin artması, bu modeli iki sebeple sorgulanır hale getiriyor. Birincisi, çok uluslu şirketler, Çin'de ucuza imal ettikleri malları, kendi ülkelerinin zengin tüketicilerine sattıkları gibi Hindistan'da yüksek fiyatla satamazlar. İkincisi, Çin şirketleri çok az karla ve düşük yatırım maliyetleriyle Hindistan pazarı için daha iyi bir fırsat yakalayabilir. Öte yandan Hindistan pazarından sağladığı yazılım ve hizmetlerini Çin'e satan çok uluslu şirketler de bu durumlarını sürdüremeyecek gibi görünüyor. Çünkü Wipro, Infosys ve TCS gibi Hintli rakipleri, giderek artan bir şekilde Çin pazarıyla doğrudan bağlantı kuruyor. Bu şirketler, şimdiden Accenture, EDS ve IBM gibi şirketlere rakip olarak Asya pazarındaki paylarını artırıyor. Çinli imalat sanayii üreticileri gibi Hintli yazılım ve hizmet şirketleri de yatırım maliyetlerinin düşük olmasının avantajını kullanıyor. İş modellerini değiştirmeden, çok uluslu şirketler 450 milyar dolarlık pazardan yerli rakiplerini geçerek pay alabilecekler mi?

Yerli rakipler, gerçekten Çin-Hindistan ticaretinde pazara hakim olursa, onlarda da küresel olarak çok uluslu şirketlerin modellerini kullanacaktır. Yerel şirketlerin, hem kendi pazarlarında hem komşu pazarlarda hizmet vererek yaratacakları ölçek ekonomisi, bu şirketlere küresel piyasalara büyük bir maliyet avantajı sunacaktır. Böylece, kısa süre sonra onlar da bu avantajlarını, çok uluslu şirketlerin geleneksel pazarı olan gelişmiş ülke piyasalarında daha iyi rekabet etmek amacıyla araştırma-geliştirme, tasarım ve marka konusunda kullanacaklardır.

Çok uluslu şirketler ne yapabilir? İlk olarak kendileri için Çin-Hindistan ticaretinin iş modellerini değiştirmelerine degecek kadar büyük bir fırsat olup olmadığına karar vermeleri gerekiyor. Gayet açıktır ki, bu, ihracatı sadece Çin'den Hindistan'a yönlendirmek; ya da Hindistan'da bir üretim tesisi kurmak için Çinlilerle ihalelerde rekabet etmek değildir. Ürünler ve hizmetler, gelişmiş ülke piyasalarındaki tüketicilerin zevklerine, tercihlerine ve ödeyebileceği fiyatlara göre tasarlandıkça, çok uluslu şirketlerin yerel rakipleri ile rekabet etme gücünü hiçbir şey arttıramaz.

Alternatif çözümler düşünülebilir. Öncelikle zor da olsa çok uluslu şirketler, yatırım maliyetlerini düşürmelidir.

Eskiden olduğu gibi yüksek katma değerli faaliyetlere bağlanıp kalmak, yerini yeni bir güç ve enerjiyle piyasa ve markaya odaklanmaya, finansman ve bilgi yönetimi faaliyetlerine bırakacaktır. Bu yaklaşımda, çok uluslu şirketler, yerel şirketlere bu şirketlerin dünya piyasalarında rekabet etmeleri için gereksinim duyacakları Ar-Ge, tasarım ve marka yetenekleri arz edecektir. Bugünün çok uluslu şirketleri, geleceğin küresel şirketlerine bu şekilde yardım ederek “ebelik” görevi üstlenecekler ve pastadan pay almaya devam edeceklerdir. Bölge içi ticarete kapılar açılıyor. Çok uluslu şirketler, 450 milyar dolarlık fırsattan yararlanmak için hiçbir düşünce geliştirmedilerse, hemen harekete geçmeleri gerekiyor.

Financial Times, 29 Ekim, Syf: 6

Azerbaycan: Büyük Bir Güç Mücadelesi Sürüyor

Sekiz milyon nüfuslu Azerbaycan’da Parlamento seçimleri yapıldı. Bu sebeple dünyanın ilgisi Azerbaycan’a çevrilmiş durumda. 1990’lı yıllar boyunca devlet petrol şirketi başkan yardımcısı olan İlhan Aliyev, iki yıl önce babası Haydar Aliyev’in ölümü üzerine devlet başkanı seçilmişti. 2003’teki seçimler, dünya kamuoyu tarafından dürüst olmadığı, muhalefet liderlerine kötü muamele yapıldığı için eleştirilmişti. Fakat Aliyev, Bush yönetiminin terörle mücadele programına ve Irak’ı işgal etmesine destek verdiği için güvenilir bir dost olarak ABD, Aliyev’e bir şans daha verdi. Azerbaycan elitleri, komşusu Türkiye gibi kendini Avrupalı görüyor. Azerbaycan’da devlet başkanı başta olmak üzere bakanlar ve üst düzey yöneticiler Euro-Atlantik toplumla bütünleşmeyi çok önemsiyor ve bütün konuşmalarında tekrar tekrar vurguluyorlar. Hükümetin AB ve NATO ile bağları var ve nihai aşamada Gürcistan’la beraber kendilerini bu örgütlerin tam üyesi olarak görüyorlar. Azerbaycan, yılda 2 milyar dolar petrol geliri olan bir petrol ülkesi. Petrol fiyatlarının 50 doların üzerinde seyretmesi halinde, beş yıl içinde yıllık petrol geliri 20 milyar dolar olacak. Azerbaycan, bundan yaklaşık 100 yıl önce de önemli bir petrol ülkesiydi ve dünya petrol talebinin yarıdan fazlasını karşılayabiliyordu. O dönemde Azerbaycan’da en büyük petrol yatırımı İsveçli Nobel kardeşlere aitti. Hem kendileri çok iyi para kazanmış hem de ABD petrol şirketi Standart Oil’ı dünyada birinci şirket konumuna ulaştırmıştı. Nobel kardeşlerden Alfred Nobel de ünlü Nobel ödülünü bu sayede ihdas etmişti. Şimdi batı dünyasının Azerbaycan’daki en büyük yatırımcısı BP, Bakü açıklarının derin deniz petrol platformundan petrol üretilip uluslararası piyasalara ulaştırma sorumluluğu üstlenmiş durumda. Bu büyük projeye, 1000 km uzunluğunda Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının inşası ve Hazar petrolünün Ceyhan terminalinden uluslararası piyasalara ulaştırılması da dahil. BP, petrol sektörüne yaptığı yatırımlarla Azerbaycan ekonomisinin temel direği. Petrol zenginliği, politika, iş adamlarının gücü ve batı bugün modern jeopolitiğin bir mikro modelini teşkil ediyor. Batı dünyası, Aliyev’den ülkenin yolsuzluklardan arındırılmasını ve seçimlerin demokrasinin kurallarına uyularak serbest ve adil bir biçimde düzenlenmesini talep ediyor.* Otoriter bir rejimle ülkeyi yöneten İlham Aliyev ise seçimlerin serbest ve adil olacağına söz veriyor. Muhalefet partileri, seçimlere hile karıştırılması halinde Gürcistan ve Ukrayna’da olduğu gibi sokak gösterileri düzenleyeceklerini belirtiyorlar. Bir ABD düşünce kuruluşu olan Alman Marshall Fonu, Azerbaycan’ın Kafkaslar’da ve Hazar bölgesindeki öneminin

* Çevirmen notu: Azerbaycan’da 6 Kasım’da seçimler yapıldı. Seçimlere hile karıştırıldığı iddiaları artarak devam ediyor. Ukrayna, seçim sonucunu tanımadığını açıkladı. Helsinki Gözlemciler Komitesi de seçimlere hile karıştırıldığını doğruladı.

farkında ve bu konuda çok duyarlı. Bölgeye incelemelerde bulunmak üzere bir heyet gönderiyor. Aşağıda heyette yer alan gazetecilerden Phillip Stephans'ın F. Times'te yayımlanan izlenimlerinin geniş bir özeti yer almaktadır.

Azerbaycan'ın Stratejik Önemi

Haritadaki yerine bakılacak olursa Azerbaycan'ın ne kadar önemli bir coğrafi konumu olduğu görülür. Bir iç deniz olan Hazar'ın çevresindeki beş ülkeden biridir. Boğazlardan başlayarak doğuya doğru devam eden güvenlikten yoksun bir kuşak üzerinde yer alır. Kuzeyinde, Kafkaslar ve Orta Asya'da batıyla ilişkileri çok sıcak olan eski Sovyet Cumhuriyetlerinde hala sorun çıkarıcı, kışkırtıcı bir Rusya varlığını sürdürmektedir.

Bakü'nün batısında Gürcistan, iki yıl önce "gül devrimi" ile demokrasiye doğru bir adım attı; ancak yine de Rusya'nın gölgesinde yaşamaya devam ediyor. Azerbaycan'ın kendi topraklarından bir bölümü, 10 yıldan uzun bir süre önce Dağlık Karabağ ayaklanması ile Ermenistan kontrolüne geçti.

Laik bir anayasayla yönetilen Azerbaycan'da nüfusun büyük bölümü Müslüman'dır. Güney komşu İran'ın radikal dini yönetiminden rahatsızlık duyulmaktadır. Bakü'ye giden yabancılara, İran'da, Azerbaycan'da yaşayanlardan çok Azeri yaşadığı anlatılmaktadır. Kuzeyde Çeçenistan'daki radikal İslam'la batının kanlı çatışması da Azerbaycan için sürekli bir uyarı niteliğindedir. Azerbaycan'da demokrasi yanlılarıyla otoriter rejimin şimdiki mücadelesi, sadece ülkenin petrol zenginliğinin paylaşılması değildir. Bu mücadelenin ardında daha esas olarak batılıların açıkça ifade edemedikleri gizli bir korku yatmaktadır. Bu korku, Azerbaycan'ın petrol zenginliğinin çalınması, yolsuzluklarla yok edilmesi halinde halk arasında oluşacak huzursuzluğun, radikal İslam'ın yeşermesine uygun bir zemin yaratacağı korkusudur.

Büyük Oyun Devam Ediyor

Azerbaycan, 19. yüzyılda Hindistan yolu üzerinde, İpek Yolu'nun önemli bir durağı olduğu için, İngiltere ile Rusya arasındaki büyük oyunda vazgeçilmez bir ülkeydi. 20. yüzyıl başlarında Rusya'nın egemenliğine girerek uzun bir süre dünyanın unutulmuş bir köşesi olarak algılandı. SSCB'nin yıkılmasından sonra yeniden dünya sahnesine çıktı ve hem stratejik önemi, hem de petrol zenginliği yüzünden yine 'paylaşılamaz' oldu.

Bundan yüz yıl kadar önce Hazar bölgesi, dünya petrol talebinin yarısından çoğunu karşılıyordu. Bakü çevresinde açılmış büyük petrol kuyuları vardı. Bakü'de faaliyet gösteren İsveçli Nobel Kardeşler Petrol Şirketi, bu sayede büyük bir servete kavuşmuş ve ABD petrol şirketi Standard Oil'ı da dünyanın en büyük petrol üreticisi haline getirmişlerdi. Nobel kardeşlerden Alfred Nobel'in Azerbaycan'da kazandığı paraları, Nobel ödüllerini ihdas etmesinde ilham kaynağı oldu. O yıllarda Bakü'de inşa edilen binalar, genelde Paris kültürünü yansıtıyordu. Daha sonra Sovyetler döneminde inşa edilen binalar da kendi döneminin ruhundan izler taşımaktadır.

Batılardan sonra Sovyetler Birliği döneminde de petrol üretimi devam etti. Bakü'de o yıllardan kalma bu eski petrol tesislerinin kalıntıları görülüyor. Hatta Sovyetler Birliği döneminden kalma tesislerde hala petrol üretiliyor. Ancak üretilen miktarlar, şimdi batılı petrol şirketlerinin, Hazar Denizi'nde Bakü sahilinin 50 km açığında derin denizden bugünkü teknolojiyle elde ettikleri petrol miktarıyla karşılaştırılamayacak kadar az.

Nobel kardeşlerin Bakü’de inşa ettiği Villa Petroleada, BP’nin yönetim binası oldu. Şu anda BP, Azerbaycan’ın en büyük yabancı yatırımcısı. BP, bütün yabancı şirketlerden çok açık denizde petrol arıyor, üretiyor ve batı teknolojisini ve bilgisini Azerbaycan’a getiriyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattını da BP inşa ediyor. BP, Azerbaycan petrol sektörüne 20 milyar dolar civarında yatırım yaparak Azerbaycan ekonomisinin temel direği oldu. Şirket, yatırımlarının getirisini tam anlamıyla ancak önümüzdeki 20 yıl içinde alabilecektir. Bunun için de şirket açısından ülkenin istikrarı vazgeçilmez. BP, ülkedeki muhalefet partilerinden sürekli olarak otoriter Aliyev rejimine karşı daha sert tavır koyması için uyarılar alıyor; hatta muhalefet bu konuda BP’ye baskı yapıyor. Buna rağmen BP, ülkenin iç işlerine karışmakla suçlanmamak için mevcut rejimine karşı bir tavır alamıyor. Ancak ülkenin istikrarlı bir şekilde demokrasiye geçmesinin, BP’nin de ülkenin de çıkarına olacağı ifade ediliyor.

Azerbaycan’ın yıllık petrol geliri 2 milyar dolar. Ancak petrol fiyatları 50 doların üzerinde seyretmeye devam ederse, devletin petrol gelirleri 5 yıl içinde yıllık 20 milyar dolara yükselecek. Bu da çok büyük bir miktar.

Azerbaycan’da otoriter güçlerle demokratik güçler arasında bu günkü mücadele, petrol zenginliğinin paylaşılmasının ötesinde. Bu mücadelenin sebebi ise ülkenin batıdaki yeni müttefiklerinin kuvvetle hissettiği; Azerbaycan’ın petrol zenginliğinin yöneticiler tarafından yolsuzluklarla çalınması sonucunda halkın bu durumdan şikayetçi olacağı ve nihai aşamada radikal İslam’ın ortaya çıkması için kendine uygun bir zemin hazırlayacağıdır.

BP’nin Azerbaycan’daki yatırımlarından da, Hazar petrolünü Akdeniz’e ulaştıracak 1000 millik petrol boru hattının inşasından da altı yıldır Bakü’de görevli bulunan David Woodward sorumludur. BP başkanı, ABD Büyükelçisi Reno Harnish ile birlikte ülkedeki en önemli iki üç kişiden biridir.

Petrol boru hattı, teknik açıdan zor ve özellikle politik açıdan çok tartışmalı. BP, Hazar petrollerini kuzeyde Rusya üzerinden veya güneyde İran üzerinden açık denizlere ulaştırabilir. Politik olarak hem ABD hem Azerbaycan, boru hattının en zor ve büyük olasılıkla en tehlikeli güzergah olan Güney Kafkasya yolunu izlemesini tercih etti.

BP Başkanı Woodward, yakın bir zamanda Ceyhan’daki petrol tankerlerine ulaşacak olan günde 1 milyon varil petrolün, dünya üretiminin yüzde 1’inden biraz fazlasını oluşturduğunu söylüyor. Ancak bu miktar, önümüzdeki yıllarda meydana gelecek olan petrol talebi artışının yüzde 25’ini oluşturuyor. Arz ve talepteki bu marjinal artışlar, petrol fiyatını belirliyor. Hazar’ın doğu kıyısındaki petrol zengini eski Sovyet Cumhuriyetlerinden Kazakistan, şimdiden Hazar Denizi’nden petrol üretilip Çin’e pompalıyor. Kazakistan’ın petrol platformlarını, Azerbaycan’dakilerle birleştirme konusunda görüşmeler yapılıyor. Woodward, “bu projenin gerçekleşmesi halinde Bakü-Tiflis-Ceyhan, nihai aşamada dünya pazarlarına günde 2 milyon varil ham petrol pompalayabilir” diyor.

İlham Aliyev, Bir Grup Gazeteciyi Kabul Ediyor

43 yaşındaki Aliyev, Alman Marshal Fonu’ndan bir grup gazeteciyi kabul edip görüşüyor. Çok akılcı bir İngilizce’si var. Gazetecilerde, şehirli ve çekici bir kişi izlenimi yaratıyor. Aliyev’in, gençliğinde ülkesinin parasından önemli bir miktarını Avrupa’daki kumar masalarında kaybettiği yönünde bir söylenti dolaşüyor.

Aliyev, ülkesinin Euro-Atlantik toplumla ilişkilerine verdiği önemi tekrar tekrar vurguluyor. Ermenistan’ı, Dağlık Karabağ bölgesine saldırmasından sonra Rusya’nın

Ermenistan'ı askeri açıdan desteklemesi, AB ülkelerinin, Bakü'nün savunmasında çekimser davranabileceği düşüncesi, Azerilerin, ABD'nin askeri korumasını istemelerinin gerekçesi oluyor. ABD'nin de Azerbaycan'ın korunması için hem sebepleri, hem de imkan ve kabiliyeti var.

Azerbaycan'da bütün eski Sovyet Cumhuriyetlerinde olduğu gibi, ABD ile ilişkiler çok önemli. Aliyev, 15 kez ABD'yi ziyaret ettiğini söylüyor.

Afganistan'a ve Irak'a yönelik askeri trafiğin, Azerbaycan üzerinden sürdürülmesi tesadüf değil. Amerikalı bir diplomat, bu hava koridorunu, modern zamanların Süveyş Kanalı olarak nitelendiriyor. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Azerbaycan'ı sık sık ziyaret ediyor. ABD'nin İran sınırına yakın bir bölgede radar tesisleri var. Şimdi de Özbekistan'da kapatmak zorunda kaldığı askeri üssünü Azerbaycan'a kuracağı doğrultusunda dedikodular dolaşüyor. ABD, Ruslara ait eski bir askeri üssü yeniden donattığını kabul ediyor. Azerbaycan, Irak'ta ABD liderliğindeki koalisyonda küçük bir askeri kuvvet bulunduruyor. Bush'un, kendisini ABD'ye davet etmesini bekleyen Başkan Aliyev, ABD, Irak'ta kaldığı sürece Azerbaycan'ın da orada olmaya devam edeceğini söylüyor.

Aliyev, Seçimlerin Adil Olacağına Söz Veriyor

ABD'li diplomat Reno Harnis, açıkça Aliyev'in seçimlerin adil olacağına dair verdiği sözü tutmasını istiyor. Hem kamuoyuna yaptığı açıklamalarda hem de özel toplantılarda Aliyev, ısrarla sadece demokrasinin, Azerbaycan'da uzun vadede istikrarı sağlayabileceğini ifade ediyor. Ancak seçimlerin adil ve demokratik olacağı konusunda diplomatların kuşkuları var. ABD Büyükelçisi Harnish ve BP üst düzey yöneticileri, şimdiye kadar çok dengeli bir şekilde rejimi destekledi.

Azerbaycan'da güç, servetle eş anlamlı. Ülkede yolsuzluklar, çaresi bulunamayacak bir şekilde büyük boyutlara ulaşmış durumda. Yıllık 2 milyar dolar olan petrol gelirleri, petrol fiyatlarının varil başına 50 dolar civarında seyretmesi halinde, 5 yıl sonra yıllık 20 milyar dolara yükselecek. O zaman gücü elinde bulunduranlar yolsuzluk yapmaktan vazgeçecek mi? Bu gelirlerin akıbeti ne olacak?

Haydar Aliyev'in Azerbaycan'da KGB şefi olarak bulunduğu dönemde, komünist partinin ideolojiden sorumlu başkan yardımcısı Raniz Methiev idi. Şimdi Başkanlıkta üst düzey yetkililerden olan Methiev, hükümetin hedefinin, tam anlamıyla demokratik değerleri tesis etmek olduğunu söylüyor; ve batılılarla, ülkenin düzgün bir şekilde demokrasiye geçmesi için gayet rahat temas kurabiliyor. Azerbaycan'ın dostlarından, ülkenin siyasi açıdan çoğunluk sistemine geçmek için kendi yolunu seçmiş olmasını anlayışla karşılamalarını istiyor. Bu yolun devrim değil, değişim olduğunu ifade ederek batılıların kendilerine güvenmelerini bekliyor.

Bakü'de Mehtiev'in, İlham Aliyev'den daha güçlü olduğuna inanan bir çok kişi var. Batılı diplomatlar, Mehdiev'in, Haydar Aliyev ölürken başkanlığın ve petrol zenginliklerinin İlham Aliyev'e geçmesi, ancak ülkeyi yönetme hakkının kendisinde kalması için pazarlık yaptığını iddia ediyorlar. Ramiz Mehdiev, bu dedikodulara katılmıyor.

Politikada Klanlar Egemen

Azerbaycan'da gücün dağılımı, politik hiyerarşiye göre değil, aile ve klan bağlarına göre belirleniyor. Mehdiev, Haydar Aliyev'in yakını; fakat güçlü Nahcivani klanının de en önemli üyesi. Bu klanın onursal başkanı Haydar Aliyev. Bu klanlar, Azerbaycan'ın dağınık bölgesel kimliklerini yansıtıyor.

1917'de Çar Nikola'nın devrilmesinden sonra Azerbaycan kısa bir süre bağımsız bir ülke olmuş; ancak Sovyetler Birliği'nin varlığını sürdürdüğü dönemde ulus olma özelliğini kaybetmişti. Azerbaycan'daki Nahcivaniler, Türkiye ve İran sınırında Ermenistan'ın kurulmasıyla ülkenin diğer bölgeleriyle bağlantısı kesilmiş bir bölgedir. Daha kalabalık olan Yerazi Klanı ise Ermenistan'dan gelen Azerilerden oluşmaktadır. Bakinetler ise ülkenin başkenti Bakü'de güçlü. Dağlık Karabağ'dan gelenler, Karabahis klanı. Cheki ve Avarlar gibi daha küçük bölgesel gruplar da var.

Bu yapılar, bütüncül olmaktan çok uzak. Bölgesel ağlar, iş ve politik ittifaklarla birbirine bağlanmış durumda. Stratejik evlilikler çok yaygın. Başkanın amcası Jalal Aliyev, Yerazi klanını yönetiyor. Kabile kimliklerinin önemi, herhangi bir bağımsız ve nötr politik otoriteyi gölgelemesinden kaynaklanıyor. Devlet başkanının, ülkenin en zengin adamı olarak ün kazanması tesadüf değil.

Azerbaycan'da klanlar, politik ideolojinin yerine de alternatif sunuyor. Haydar Aliyev tarafından kurulan Yeni Azerbaycan Partisi'nin (YAP) başkanı, İlham Aliyev oldu. Ancak partide siyasi bir platform yok; parti, rejimde yetkilerin kullanılması için bir araç konumunda. YAP, seçmene istikrar, ekonomik refah ve nihai aşamada Ermenistan'ın kontrol ettiği Dağlık Karabağ'ın Azeryacan'a yeniden bağlanması vaat etti. Muhalefet partilerinin de kendi klan temeline dayanan ağları var. En önemli fark da devlet bütçesi ve ülkenin dış ticaretinin kontrolü gibi güçlerini gösterecekleri konumdan uzak olmaları.

Alman Marshall Fonu yetkililerinin muhalefet partilerinin liderleri ile görüşmesi, Bakü Hyatt Regency Hotel'de yapılması planlanmıştı. Ne var ki, otel yetkilileri, heyete toplantı salonu tahsis etmediğinden görüşme düzenlenemedi.

Aliyev, Azerbaycan'da yolsuzluk sorunu olduğunu kabul ediyor, ancak bunun bütün eski Sovyet Cumhuriyetlerinde var olduğunu ve sistemin mirası olduğunu ifade ediyor.

Alman Marshall Fonu yetkilileri, yolsuzluğun toplum hayatının yapısında bulunduğunu, toplumun yolsuzlukla iç içe yaşadığını hissediyor. En yüksek görevli kamu çalışanından, en düşük görevli memuruna kadar herkes "bahşiş" bekliyor; Bakanlıklarda yabancı iş adamlarına yol gösterenler yüklü miktarlarda bahşiş bekliyor. Polis yetkilileri, düşük olan maaşlarını "suçsuz" olan sürücülere para cezası keserek destekliyor.

Bakü- Tiflis- Kiev Arasında Yeni Siyasi Bağlar Kuruluyor

İsa Gamber Musaat, Eşitlik Partisi'nin başkanı ve muhalefet partilerinin oluşturduğu Azadlig (Özgürlük) blokunun önde gelen isimlerinden biri. Bu ittifak, Ukrayna ve Gürcistan'daki demokrasi hareketleri deneyimi ile paralellik taşıyor. Azadlig Viktor, Yushenko'yu örnek alıyor. Seçimler için hazırladığı posterlerde ve propagandalarında turuncu rengi birleştirici unsur olarak kullanıyor. Gürcistan'daki Mikhail Saakasvrili'yi destekleyenlerin taşıdığı kırmızı güllerin Azadlig ittifakındaki karşısı "pembe karanfiller".

Azerbaycan'ın eski Sovyet Cumhuriyetlerindeki demokratik değişim rüzgarlarını yakalayabilmesi için Bakü-Tiflis ve Kiev arasında yeni politik bağlar kuruluyor.

Halk Cephesi Partisi Başkanı ve Azadlig'te Gambar'ın müttefiki olan Ali Kerimli, muhalefetin yapacağı en iyi şeyin, muhalifler sokağa döküldüğünde rejimin şiddete başvurmasını önleyecek bir uluslararası ortam yaratmak olduğunu belirtiyor. Ancak, batı hükümetlerinin, söyledikleriyle yaptıklarının birbirini tutmayacağından endişelendiğini de ekliyor. Batı hükümetlerinin, muhalefetin müttefiki olmayacağı konuşuluyor. Diplomatlar, uzun vadeli güvenlik pahasına bile elde edilmiş olsa, kısa vadede istikrarın, öncelik olacağına inanmadıklarını söylüyorlar.

Financial Times, 29-30 Ekim, Syf:1-2